การใช้บริการรถนาฬิยาของประชาชนในชุมชนเมืองอัด

ในเขตรับผิดชอบ ของ ศูนย์บริการสาธารณสุข 11 กรุงเทพมหานคร

นาง วันทนีย์ [illegible]

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเวชศาสตร์ป้องกัน และสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2537

ISBN 974-584-266-4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I16995909.

HEALTH SERVICES UTILIZATION IN THE CONGESTED COMMUNITIES UNDER THE RESPONSIBILITY OF HEALTH SERVICE CENTER 11. BANGKOK METROPOLIS

Mrs.WANTANEE WAITANA

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement

for the Degree of Master of science

Department of Preventive Medicine and Sociology

Graduate School

Chulalongkorn University

1994

ISBN 974-584-266-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การใช้บริการอนามัยของประชาชนในชุมชนแออัดในเขตรับผิดชอบของศูนย์บริการสาธารณสุข 11 กรุงเทพมหานคร
โดย	นาง วันทนีย์ วัฒนะ
ภาควิชา	เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ องอาจ วิพุธศิริ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

---------- คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.กาวร วัชรามัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

---------- ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิง ทัสสนี นุชประยูร)

---------- อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ องอาจ วิพุธศิริ)

---------- กรรมการ

(นายแพทย์ วรวิทย์ เล็กนาค)

---------- กรรมการ

(แพทย์หญิง สุพักตร์ วาณิชเสนี)

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันทนีย์ วัฒนะ : การใช้บริการอนามัยของประชาชนในชุมชนแออัด ในเขตรับผิดชอบของศูนย์บริการสาธารณสุข 11 กรุงเทพมหานคร (HEALTH SERVICES UTILIZATION IN THE CONGESTED COMMUNITIES UNDER THE RESPONSIBILITY OF HEALTH SERVICE CENTER 11, BANGKOK METROPOLIS.) อ. ที่ปรึกษา : รศ.นพ. องอาจ วิพุธศิริ, พญ.สุพักตร์ วาณิชเสนี. 113 หน้า, ISBN 974-584-226-4

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการใช้บริการอนามัยของประชาชนในชุมชนแออัด ในเขตรับผิดชอบของศูนย์บริการสาธารณสุข 11 กรุงเทพมหานคร โดยเป็นการสำรวจเชิงพรรณา ณ. จุดเวลาใด เวลาหนึ่ง และใช้วิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามกับตัวอย่างซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ได้รับการสุ่มเลือกจากหลังคาเรือนตัวอย่างจำนวน 273 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 30 ของจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมดในชุมชนแออัดจำนวน 7 แห่ง ระหว่างเดือนตุลาคม - พฤษจิกายน 2536

ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 56.4 ของตัวอย่างมีการไปใช้บริการอนามัยจากสถานบริการอนามัยต่างๆ ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมามีผู้ที่ไปใช้บริการอนามัยโดยมีจุดประสงค์เฉพาะเพื่อการรักษาโรคและเพื่อการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคร้อยละ 64.3 และ 12.1 ตามลำดับและร้อยละ 23.6 ไปใช้บริการอนามัยเพื่อจุดประสงค์ทั้งสองอย่าง สำหรับพฤติกรรมการเจ็บป่วยเมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อยของเด็กและผู้ใหญ่ พบว่าจะไปซื้อยามารับประทานเอง(ร้อยละ 32.5 และ 52.4 ตามลำดับ) ในขณะที่เมื่อเจ็บป่วยหนักจะไปรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐ(ร้อยละ 72.6 และ 66.3 ตามลำดับ) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการไปใช้บริการอนามัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ($p<.05$) และระดับการศึกษา ($p<.01$)

เหตุผลส่วนใหญ่ในการเลือกใช้บริการจากศูนย์บริการสาธารณสุขได้แก่ มีที่ตั้งใกล้ มีความสะดวกพอใช้ มีการให้บริการบางด้านแต่เพียงพอ คิดค่าบริการถูก บริการมีคุณภาพดีและเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีอัธยาศัยที่ดี การศึกษาต่อไปควรจะได้มีการศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการและขยายการศึกษาในแนวนี้ให้ครอบคลุมพื้นที่อื่นๆของกรุงเทพมหานคร

ภาควิชา .....
สาขาวิชา .....
ปีการศึกษา .....

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C645276 : MAJOR COMMUNITY MEDICINE
KEY WORD: HEALTH SERVICES UTILIZATION / CONGESTED COMMUNITY
/ HEALTH SERVICE CENTER
WANTANEE WATTANA :HEALTH SERVICES UTILIZATION IN THE CONGESTED COMMUNITIES UNDER THE RESPONSIBILITY OF HEALTH SERVICE CENTER 11. BANGKOK METROPOLIS. THESIS ADVISOR : ASSO.PROF. ONG-ARG VIPUTISIRI ,Ph.D. SUPHAK VANICHSENI, MD. 113 pp. ISBN 974-584-266-4

The purpose of the study was to determine health services utilization of the people who lived in the congested communities under the responsibility of Health service center 11, Bangkok metropolis. Cross - sectional descriptive survey was conducted and 273 head of family of the selected households or representatives (30 percent of the total households in the seven congested commnities) were interviewed by using structural questionaires during October - November 1993.

The results of the study showed that 56.4 percent of households had used health services from various health service units. During the past six months period,the users indicated that they used for curative and preventive / health promotive purposes (64.3 and 12.1 percent respectively) and 23.6 percent had used for both purposes. For the mild illness, self medication was used for both children (32.5 percent) and adult (52.4 percent), however for those who had serious illness they went to the public hospital (72.6 and 66.3 percent respectively). Age and education were the only two factors which had statistically significant association with health services utilization.

The major reasons for seeking care at the health service center were nearby location, fair convenience, fair availability, good quality and courtesy. Further studies in term of consumers satisfaction and replication of this study should be conducted in the others Bangkok metropolitan area.

ภาควิชา ..... ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....

ปีการศึกษา 2536 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของรองศาสตราจารย์ นายแพทย์ องอาจ วิพุธศิริ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และแพทย์หญิง สุพักตร์ วาณิชเสนี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ตลอดจนผู้บริหารของสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร และคณาจารย์แห่งภาควิชาเวชกรรมป้องกันและสังคม ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆของการวิจัยมาด้วยดีตลอด และเนื่องจากทุนการวิจัยครั้งนี้ ได้รับมาจาก มูลนิธิช่วยการสาธารณสุขชุมชน ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าฟ้านางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ บิดา - มารดา และครอบครัว ซึ่งเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

นาง วันทนีย์ วัฒนะ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ

สารบัญตาราง ..... ฌ

สารบัญแผนภูมิ ..... ญ

สารบัญแผนที่ ..... ฐ

บทที่

1. บทนำ 1

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย 1

คำถามของการวิจัย 4

วัตถุประสงค์ทั่วไปของการวิจัย 5

วัตถุประสงค์เฉพาะของการวิจัย 5

ผลหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย 5

คำนิยามเชิงปฏิบัติการ 6

กรอบแนวความคิดในการวิจัย 8

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย 9

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย 9

ข้อจำกัด และอุปสรรคของการวิจัย 9

บทที่

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 11

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการอนามัย 11

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการใช้บริการอนามัย 21

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 22

หน้า

บทที่

3. วิธีดำเนินการวิจัย 26
รูปแบบการวิจัย 26
ประชากร และตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 26
เครื่องมือที่ใช้ในการวัดตัวแปร 28
การรวบรวมข้อมูล 29
การวิเคราะห์ข้อมูล 30

บทที่

4. ผลการวิจัย 31
หมวดที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน 32
หมวดที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม 40
หมวดที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บริการอนามัย 44
หมวดที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานบริการอนามัย 56

บทที่

5. อภิปรายผลการวิจัย 71

บทที่

6. สรุปผลการวิจัย 78
ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อการนำไปใช้ 80
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 81

รายการอ้างอิง 83
ภาคผนวก ก. แบบสอบถาม 87
ภาคผนวก ข. พื้นที่รับผิดชอบของศูนย์บริการสาธารณสุข 11 95
ประวัติผู้วิจัย 101

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.1 จำนวนตัวอย่าง(ครอบครัว)และร้อยละ จำแนกตามชุมชนแออัดในความรับผิดชอบของศูนย์บริการสาธารณสุข 11 32

ตารางที่ 1.2 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามและร้อยละ จำแนกตามเพศ 33

ตารางที่ 1.3 จำนวนประชากรที่เป็นหัวหน้าครอบครัวและร้อยละ จำแนกตามเพศ 34

ตารางที่ 1.4 จำนวนหลังคาเรือน และร้อยละ จำแนกตามจำนวนครอบครัวในหนึ่งหลังคาเรือน 35

ตารางที่ 1.5 จำนวนตัวอย่าง(ครอบครัว)และร้อยละ จำแนกตามจำนวนสมาชิกภายในครอบครัว 36

ตารางที่ 1.6 แสดงข้อมูลพื้นฐานของประชากร จำแนกตามลักษณะต่างๆ 37

ลักษณะต่างๆ .....

ตารางที่ 2.1 จำนวนตัวอย่าง(ครอบครัว)และร้อยละ จำแนกตามจำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว 40

ตารางที่ 2.2 จำนวนตัวอย่าง(ครอบครัว)และร้อยละ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน (บาท) 41

ตารางที่ 2.3 จำนวนตัวอย่าง(ครอบครัว)และร้อยละ จำแนกตามเศรษฐานะ 42

ตารางที่ 2.4 จำนวนตัวอย่าง(ครอบครัว)และร้อยละ จำแนกตามสภาพและเงื่อนไขของที่อยู่อาศัย 43

ตารางที่ 3.1 จำนวนตัวอย่าง(ครอบครัว)และร้อยละ จำแนกตามการใช้บริการอนามัยในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมา 44

ตารางที่ 3.2 จำนวนตัวอย่าง(ครอบครัว)และร้อยละ จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ไปใช้บริการอนามัย 45

ตารางที่ 3.3 จำนวน และร้อยละของสมาชิกภายในกรอบครัวตัวอย่าง ที่ไปใช้บริการอนามัยในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมา(280 คน) จำแนกตามประเภทของบริการอนามัย 46

ตารางที่ 3.4 แสดงข้อมูลพื้นฐานบางประการของสมาชิกภายในกรอบครัวตัวอย่าง จำแนกตามการใช้บริการอนามัย 47

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 3.5 แสดงข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวตัวอย่าง จำแนกตามการใช้บริการอนามัย 50
ตารางที่ 3.6 แสดงจำนวนผู้ป่วยที่ไปรับบริการการรักษาพยาบาลและร้อยละ จำแนกตามระยะเวลาที่รับรู้ความเจ็บป่วยและตามกลุ่มอายุ 51
ตารางที่ 3.7 แสดงจำนวนผู้ป่วยที่ไปรับบริการการรักษาพยาบาลและร้อยละ จำแนกตามระยะเวลาที่ต้องพักรักษาตัวเมื่อเจ็บป่วยและตามกลุ่มอายุ 52
ตารางที่ 3.8 แสดงผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการที่มีต่อการไปใช้บริการอนามัย 53
ตารางที่ 3.9 แสดงพฤติกรรมการเจ็บป่วยของเด็ก จำแนกตามความรุนแรงของความเจ็บป่วย 54
ตารางที่ 3.10 แสดงพฤติกรรมการเจ็บป่วยของผู้ใหญ่ จำแนกตามความรุนแรงของความเจ็บป่วย 55
ตารางที่ 4.1 แสดงสถานบริการอนามัยที่สมาชิกในครอบครัวตัวอย่างไปใช้บริการอนามัยเป็นครั้งแรก จำแนกตามประเภทของบริการอนามัย 56
ตารางที่ 4.2 แสดงเหตุผลในด้านของที่ตั้ง ของสถานบริการอนามัยแต่ละชนิดของผู้ที่มารับบริการด้านรักษาพยาบาล 57
ตารางที่ 4.3 แสดงเหตุผลในด้านของความสะดวก ของสถานบริการอนามัยแต่ละชนิดของผู้ที่มารับบริการด้านรักษาพยาบาล 58
ตารางที่ 4.4 แสดงเหตุผลในด้านของความพร้อมในการให้บริการของสถานบริการอนามัยแต่ละชนิด ของผู้ที่มารับบริการด้านรักษาพยาบาล 59
ตารางที่ 4.5 แสดงเหตุผลในด้านของค่าบริการของสถานบริการอนามัยแต่ละชนิด ของผู้ที่มารับบริการด้านรักษาพยาบาล 60
ตารางที่ 4.6 แสดงเหตุผลในด้านของคุณภาพของบริการของสถานบริการอนามัยแต่ละชนิด ของผู้ที่มารับบริการด้านรักษาพยาบาล 61

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.7 แสดงเหตุผลในด้านอัธยาศัยของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการของสถานบริการอนามัยแต่ละชนิด ของผู้ที่มารับบริการด้านรักษาพยาบาล..... 62

ตารางที่ 4.8 แสดงเหตุผลในด้านที่ตั้งของสถานบริการอนามัยแต่ละชนิด ของผู้ที่มารับบริการด้านส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรค..... 63

ตารางที่ 4.9 แสดงเหตุผลในด้านของความสะดวกของสถานบริการอนามัยแต่ละชนิดของผู้ที่มารับบริการด้านส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค..... 64

ตารางที่ 4.10 แสดงเหตุผลในด้านของความพร้อมในการให้บริการของสถานบริการแต่ละชนิด ของผู้ที่มารับบริการด้านส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค..... 65

ตารางที่ 4.11 แสดงเหตุผลในด้านของค่าบริการของสถานบริการอนามัยแต่ละชนิด ของผู้ที่มารับบริการด้านส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค..... 66

ตารางที่ 4.12 แสดงเหตุผลในด้านของคุณภาพของบริการ ของสถานบริการอนามัยแต่ละชนิด ของผู้ที่มารับบริการด้านส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค..... 67

ตารางที่ 4.13 แสดงเหตุผลในด้านอัธยาศัยของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการของสถานบริการอนามัยแต่ละชนิดของผู้ที่มารับบริการด้านส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค.. 68

ตารางที่ 4.14 แสดงภาพรวมของเหตุผลในด้านต่างๆในการเลือกใช้สถานบริการอนามัยแต่ละชนิดสำหรับการรักษาพยาบาล..... 69

ตารางที่ 4.15 แสดงภาพรวมของเหตุผลในด้านต่างๆในการเลือกใช้สถานบริการอนามัยแต่ละชนิดสำหรับการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค..... 70

สารบัญแผนภูมิ

		หน้า
แผนภูมิที่ 1	รูปแบบของการศึกษาการใช้บริการอนามัย.....	14
แผนภูมิที่ 2	การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ.....	17
แผนภูมิที่ 3	แสดงแนวทางการเลือกใช้แหล่งบริการอนามัยเมื่อเจ็บป่วยของประชาชน.....	20
แผนภูมิที่ 4	แสดงชุมชนแออัดในเขตรับผิดชอบของ ศูนย์บริการสาธารณสุข 11 กรุงเทพมหานคร.....	27

สารบัญแผนที่

หน้า

แผนที่ที่ 1 แสดงจุดที่ตั้งของชุมชนแออัด ในเขตรับผิดชอบของศูนย์บริการสาธารณสุข 11 กรุงเทพมหานคร 98